

А. А. Ребрина,
доцент, професор кафедри фізичної терапії, ерготерапії Хмельницького
національного університету, заслужений працівник фізичної культури і спорту;

А. А. Ребрина,
аспірант, провідний тренер штатної команди
національних збірних команд України з неолімпійських видів спорту

Становлення Аліси Тараканової як одного із засновників танцювального спорту

Лаконічно подано життєвий та творчий шлях хореографа А. Тараканової. Відмічено, що спортивний бальний танець із виду хореографії виріс до професійного мистецтва. Виявлено передумови впровадження варіативного модуля «Танцювальні вправи» у зміст навчальної програми з фізичної культури для учнів 5–9 класів закладів загальної середньої освіти.

Ключові слова: професійна творчість, хореографія, мистецтво народного танцю, ерготерапія, творчий шлях, професійне мистецтво, танцювальні вправи.

Rebryna A. A., Rebryna A. A. Alice Tarakanova Is One of the Founders of Dance Sports.

The path of life and career of the choreographer A. Tarakanova is presented in laconic way. It has been noted that the „sports ballroom dance” has grown from the form of choreography to professional art. The prerequisites of introduction of the variant module „Dance exercises” into the content of the curriculum on physical education for students of 5–9 grades of institutions of general secondary education are revealed.

Key words: professional creativity, choreography, folk dance art, ergotherapy, career, professional art, dance exercises.

Актуальність дослідження. Українська народна культура є джерелом національної самобутності, професійної творчості як класиків літератури і мистецтва України, так і видатних митців сучасності, зокрема А. Тараканової. Однак її внесок у вітчизняне танцювальне мистецтво недостатньо висвітлено вченими.

Аналіз результатів останніх досліджень. Велика роль у пропаганді й становленні новочасної хореографії поряд із Міністерством культури України належить Міністерству освіти і науки, в системі якого – безліч дитячих танцювальних колективів [3, с. 4]. Система хореографічної роботи з дітьми, на думку А. Тараканової, спирається на виховну роль хореографії як явища мистецтва. Багаторічна діяльність керівників танцювальних гуртків шкіл та позашкільних установ дала цінний матеріал для узагальнення різних аспектів хореографічної освіти і виховання [3, с. 4–5].

Основні результати дослідження. Народилася А. П. Тараканова 6 листопада 1943 року в Узбекистані, куди з'їжджалися багато переселенців. Саме того дня від нацистських загарбників було звільнено Київ. Її мама Ольга Миронівна Катренко народилася в Києві 1922 року і виховувалася у рідної сестри бабусі в будинку, який уцілів на Хрещатику, 43 (тепер у ньому – Спілка журналістів) та навчалася в українській київській школі № 77, яку закінчила в 1938 році. Будучи студенткою третього курсу Київського інституту імені А. Мікояна, пішла захищати Батьківщину [3, с. 6–7].

А. П. Тараканова ходила в ясла, що на вул. Пушкінській, а потім її перевели в дитячий садок на цій же вулиці.

Вихователі дитсадка скерували Алісу на прослуховування в музичне училище [3, с. 8].

Пройшовши три вступних іспити, вона була прийнята в перший (4-й) клас. Крім звичних шкільних уроків, у розклад училища додавалися спеціальні предмети: класичний танець, історико-побутовий танець, фортепіано; пізніше – виробнича практика. В училищі усіх привчали до того, що танець – це праця (саме працетерапія, також ерготерапія, заняттєва терапія: в перекладі з грецької мови *εργον* – праця та *θεραπεία* – лікування [1]). І для того, щоб досягти виконавчої майстерності, крім фізичних даних, необхідно навчитися здобувати потрібну техніку (культуру виконання), виховувати в собі витривалість і працювати, але з розумом. Узагалі, перший рік навчання в цьому закладі – це рік психологічної і фізичної підготовки учня до подальшої виконавської діяльності. Але найголовніше – це випробувальний період для дитини напередодні його остаточного вибору, перевірки свого й батьківського рішення пов'язати подальшу долю з мистецтвом танцю [3, с. 9].

Перший педагог класичного танцю Лідія Володимирівна Шакулова вела клас чотири роки. Її змінила Антоніна Іванівна Васильєва – перша народна артистка України. Разом з нею Аліса брала участь у балеті «Спляча красуня»: спочатку в пролозі, у ролі однієї з мишей (вони вивозили фею Карабосс), пізніше в ролі Хлопчика з пальчик в однойменному танці в 3-й дії і нарешті – у вальсі селянських дітей у 1-й дії. До речі, в дитячих танцях цього балету вона брала участь

аж до 4-го класу, оскільки була невелика на зріст і добре запам'ятовувала порядок дій [3, с. 10].

Незабутньою удачею учнівського життя А. П. Тараканової стала участь у спектаклях Київського оперного театру: татарський танець у балеті Ф. Ярулліна «Шурале», янголят у балеті Л. Мінкуса «Дон Кіхот», менует в опері П. Чайковського «Пікова дама» («Винова краля»), русалоньки в балеті М. Скорульського «Лісова пісня», потерчат у балеті В. Кирейка «Тіні забутих предків». Вона брала участь у танцях гостей і в галопі, де виконувала маленьке соло з м'ячем, а в 2-й дії була Головним Щуром (помічницею Короля мишей, якого беззмінно виконував Борис Васильович Степаненко). Але найвідповідальніша її роль була в па-де-труа (танець пастушків) в останній дії балету. Все це виховувало почуття відповідальності – до навчання, до дорученої справи [3, с. 12].

Після закінчення дитячого періоду (5 років у хореографічному училищі) Аліса почала формуватися фізично і втрачати свою дитячу форму. Але дітей, що вийшли з форми, не «викидали» із закладу, а знаходили їм застосування в майбутній професійній діяльності в рамках хореографічного мистецтва. До речі, в період навчання додалися нові предмети: композиція танцю (І. Карпович), народно-сценічний танець (педагог Московського хореографічного училища Т. Ляшевич), український танець (Г. Березова), ритміка (Б. Долідзе). А також були незабутні зустрічі: з молодим танцівником Володимиром Васильєвим, із молодого гімнасткою Ларисою Латиніною та видатною танцівницею Наталією Дудинською [3, с. 13–14].

У 1962 році Аліса Павлівна Тараканова стала керівником дитячого хореографічного колективу дитячого сектора Палацу культури заводу верстатів-автоматів ім. М. Горького; вступила до педінституту. В складі цього колективу виїжджала до Чехословаччини (1964 р.), де в різних містах демонструвала із Сашком Осадчим танець «Черевички» [3, с. 15–16].

У час її роботи в самодіяльності в Укрконцерті створили «Театр масових видовищ», а при ньому – ансамбль танцю, куди набирали виконавців із фаховою освітою, які проживали в Києві. Згодом А. П. Тараканова стала професійною артисткою, працювала в ансамблі під керівництвом балетмейстера А. Я. Бердовського, заслуженого артиста УРСР [3, с. 19–20].

Тринадцяте вересня 1966 року був першим днем роботи Аліси Павлівни в Республіканському навчально-методичному кабінеті художнього виховання дітей Міністерства освіти УРСР на посаді методиста з хореографії [3, с. 22–23].

У країні в той час особливо популярним серед масовиків був Леонід Школьников. Його збірка «Про

танці жартома і всерйоз» стала рушієм у вмінні танцювати під призначену музику. Програми конкурсів тоді складалися з обов'язкової та довільної: для учнів 4–5 класів в обов'язкову програму входили «Український бальний», «Полька», «Па-де-грас»; довільну – «Полонез», «Увиванець», «Ковзанярі», «Леткіс», «Сіртакі», «Весела хвилинка». В обов'язкову програму учнів 8–10 класів входили: «Український ліричний», «Вальс-мазурка», «Швидкий фокстрот», а в довільну – «Полонез», «Кадриль», «Танго», «Самба», «Повільний вальс», «Ча-ча-ча». Завдяки цьому бальні танці стали частиною виховання (у школах та позашкільних установах). Поряд із танцями міжнародної програми обов'язковою була наявність українських (для 4–5 класів – «Український бальний», для 6–7-х – «Гуцулка», для 8–10-х – «Український ліричний»). Тоді народилися танці «Ятраночка» (в Кіровограді), «Наддністряночка» (у Львівській області), «Прикарпатський бальний» (в Івано-Франківську) та інші [3, с. 26–30].

Нині створено Міжнародну асоціацію спортивного танцю, і бальні танці стали також спортивними: з виду хореографії зросли до професійного мистецтва – через заслуги хореографів і педагогів системи освіти ХХ століття, співвітчизників і колег А. П. Тараканової, зокрема її заслуги. Вона розробила програму роботи з дітьми дошкільного віку і провела її апробацію на базі ансамблю класичного танцю «Дивертисмент» Залізничного району м. Києва (художній керівник Е. А. Майорова, заслужений працівник культури УРСР) за участю представників Міністерства охорони здоров'я республіки. Апробація програми проводилася з 1983 по 1985 рр. [3, с. 34–35; 58].

Під керівництвом Світлани Володимирівни Кириленко, кандидата педагогічних наук, вона змогла розширити свою діяльність у хореографічному мистецтві з точки зору виховання і спрямованості дітей на художній розвиток [3, с. 61].

Аліса Павлівна покладає великі надії на подальший розвиток хореографії, на її нові течії і бачення. Мистецтво танцю не стоїть на місці, з'являються різні нові напрямки. Своєчасне їх використання – запорука успішного результату в справі виховання учнівської та студентської молоді [3, с. 60–63].

Висновки. Аліса Тараканова стала видатним хореографом України. Завдяки їй танцювальне мистецтво піднесено на новий рівень, як в організаційній, так і творчій площинах. Діяльність А. Тараканової заклала основи для подальшого розвитку вітчизняної хореографії.

В подальших дослідженнях, відповідно до ідей А. Тараканової, необхідно розробити та впровадити в навчальну програму з фізичної культури для учнів 5–9 класів закладів загальної середньої освіти варіативний модуль «Танцювальні вправи».

Література

1. Ерготерапія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Ерготерапія>
2. Народне мистецтво і корифеї української культури. URL: <http://knukim.edu.ua/anonsu/narodne-mistetstvo-i-korifyi-ukrayinskoyi-kulturi/>
3. Тараканова А. П. Как это было: история становления хореографического воспитания детей в системе образования Украины. Киев, 2016. 72 с.
4. Физическая культура в школе: методика уроков в IV–VIII классах / под ред. З. И. Кузнецовой. Москва: Просвещение, 1972. 352 с.